

Stockholm
2019-06-28

Miljö- och energidepartementet
m.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia: Gunilla.Blomquist@regeringskansliet.se

Dnr: M2019 / 00661 /S

**Remissvar från Lika Unika om Agenda 2030-delegationens slutbetänkande
*Agenda 2030 och Sverige: Världens utmaning- världens möjlighet***

a) Inledning

Lika Unika är en paraplyorganisation inom funktionshinderrörelsen på nationell nivå som representerar fem medlemsförbund. Vi beklagar att regeringen inte har tagit med oss som formell remissinstans till remissen om Agenda 2030-delegationens slutbetänkande. Det är mycket olyckligt, inte minst med tanke på att vi företräder medlemsgrupper som i FNs beslut om Agenda 2030 september 2015 lyfts fram som viktiga att synliggöra om "ingen ska lämnas utanför". Här översänder vi ändå några synpunkter på Agenda 2030-delegationens slutbetänkande.

Lika Unikans medlemsförbund har ett starkt internationellt engagemang, men vårt fokus när det gäller Agenda 2030 är det nationella genomförandet. Med den utgångspunkten har vi sedan agendan beslutades i FN följt det svenska arbetet med stort engagemang och betydande förhoppningar. Det har varit i förvissning om att de beslut som generalförsamlingen fattade om Agenda 2030 och som innebär att personer med funktionsnedsättning synliggörs skulle vara lika angelägna i det nationella svenska arbetet. Här har Lika Unika på olika sätt försökt föra fram förslag för att de brister som idag finns i form av ett otydligt funktionshinderperspektiv i Agenda 2030-arbetet ska åtgärdas.

Vi har i den andan bidragit med synpunkter och inspel vid möten med Agenda 2030-delegationen, vid sakråd med Regeringskansliet inför beslut om den svenska handlingsplanen och med skriftliga inspel inför Sveriges rapportering till FN 2017. Lika Unika deltar i FN-förbundets nätverk för det lokala arbetet med Agenda 2030 och vi har haft möjlighet att berätta om våra synpunkter vid konferenser med Malmö Stad och Länsstyrelsen i Stockholm. Lika Unika har startat Arvsfondsprojektet Lika Unika Akademi¹ för att utbilda olika samhällsaktörer om kopplingen mellan agendan och mänskliga rättigheter.

Vår viktigaste utgångspunkt bygger på Agenda 2030-devisen "Leave no one behind". Den värderingsramen, tillsammans med mänskliga rättigheter som tas upp i internationella konventioner till vilka den inledande deklARATIONEN till Agenda 2030 har tydliga hänvisningar, ser Lika Unika som centrala för förverkligandet av rättigheter och för att skapa verkligt hållbara samhällen. Där är FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning central för oss, men också barn-

¹ Se hemsidan, <https://www.likaunika.org/Lika-UnikaAkademi.html>

och jämställdhetsperspektivet med ett tydligt funktionshinderperspektiv.

Det senare är genomgående för oss. Synliggörandet av personer med funktionsnedsättning mottogs med glädje av den internationella funktionshinderrörelsen. Det var ett resultat av mångas insatser, bland annat den globala funktionshinderrörelsen men också av World Bank. Inför FN:s generalförsamling uttalade Världsbanken i början av arbetet med Agenda 2030: *"Unless persons with disability are included into the post-2015 development agenda, this agenda will fail to be truly inclusive."*²

Lika Unika menar att det måste vara tydligt i Sveriges nationella arbete med de globala målen. Vi tycker inte att det är så idag och vi menar att Agenda 2030-delegationens förslag inte kommer att leda till förbättring på den punkten. Där krävs att regeringen själv tar initiativ.

Mänskliga rättigheter alltför svagt

FN:s beslut om Agenda 2030 innehåller en deklARATION och 17 mål med 169 delmål. De flesta har koppling till olika mänskliga rättigheter. Den danska institutionen för mänskliga rättigheter³ har visat att *"more than 90 % of the Sustainable Development Goals (SDGs) targets are linked to international human rights and labour standards."* Lika Unika vill framhålla att detta perspektiv med mänskliga rättigheter måste bli betydligt starkare än idag i det svenska arbetet på nationell nivå.

En för oss viktig plattform är FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Utöver funktionshinderrörelsen har flera aktörer, såväl globalt, inom EU och nationellt, beskrivit hur de globala målen och dess delmål är nära kopplade till de rättigheter som anges i FN-konventionens artiklar. Exempelvis arbetar projektet Bridging the gap⁴ (EU och FN-organ) med detta. Nationellt har Myndigheten för delaktighet visar hur personer med funktionsnedsättning måste synliggöras inte enbart i mål och delmål som explicit nämner gruppen utan i hela arbetet med de flesta målen.⁵

I delegationens slutbetänkande på sidan 196 framhåller man: *Av Agenda 2030 framgår att uppfyllelsen av agendans mål och delmål syftar till att gagna alla människor i samhällets ekonomiska och sociala grupper samt att förverkliga mänskliga rättigheter och att uppnå jämställdhet.*

Lika Unika vill betona att detta träffar själva kärnan i Agenda 2030 som också uttrycks i principen om att "ingen ska lämnas efter". Ett alltför svagt funktionshinderperspektiv i det svenska hållbarhetsarbetet innebär ett alltför svagt fokus på grupper som Agenda 2030, inte minst utifrån social och ekonomisk

² <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2013/09/23/statement-from-the-world-bank-group-at-the-un-high-level-meeting-of-the-general-assembly-on-disability>

³ <https://www.humanrights.dk/our-work/sustainable-development/human-rights-sdgs>

⁴ <https://bridgingthegap-project.eu/about-the-project/>

⁵ <http://www.mfd.se/globalassets/dokument/publikationer/rapporter/2016/2016-17-bidrag-for-genomforande-av-agenda-2030.pdf>

hållbarhet, i hög grad finns till för.

Det här måste regeringen förändra! Agenda 2030-målets tydliga förankring i mänskliga rättigheter måste genomsyra det svenska arbetet. Agendans delmål som uttryckligen lyfter fram personer med funktionsnedsättning måste också vara utgångspunkten för den svenska nationella handlingsplanen. Det handlar bland annat om viktiga områden som utbildning, arbete och minskade klyftor.

b) Synpunkter på utredningens förslag

Avsaknad av förslag trots regeringsdirektiv

Lika Unika vill inledningsvis peka på att delegationen inte lämnar några förslag beträffande det uppdrag som regeringen gav i kommittédirektiven och som är det enda som direkt omnämner personer med funktionsnedsättning.

Delegationen ska sammanställa och sprida information om goda exempel på området för hållbar utveckling och verka för att dessa ges uppmärksamhet. Delegationen ska då ta hänsyn till olika gruppers förutsättningar och behov, exempelvis barn och personer med funktionsnedsättningar.

Mot bakgrund av den argumentation vi för ovan om vikten av rättighets- och funktionshinderperspektiv i allt arbete med Agenda 2030, är det olyckligt att detta i och för sig mycket begränsade uppdrag inte redovisas i slutbetänkandet. Lika Unika förutsätter att regeringen i beredningen av delegationens förslag överväger initiativ på området.

5.1. Riksdagsbundet mål för genomförandet av Agenda 2030

Lika Unika tillstyrker delegationens förslag om ett nationell riksdagsbundet mål.

Det är, som delegationen också i tidigare betänkandet har lyft fram, avgörande för genomslaget att agendan förankras hos de folkvalda. Så är inte fallet idag och delegationens förslag kan i någon mån stärka den parlamentariska förankringen. Vi vill samtidigt understryka betydelsen av att regeringen tar initiativ till ett större engagemang i riksdagsarbetet när det gäller arbetet med de globala målen. Där krävs initiativ när det handlar om beslutsprocesser, politiska debatter och agenda-koppling i behandling av budgetpropositioner.

Plan för regeringens återrapportering

I betänkandets texter med motivation till ett nationellt riksdagsmål diskuterar delegationen om återrapportering av genomförandet till såväl FN som till riksdagen. Här vill vi med kraft framhålla vikten av att Sverige aktivt involverar det civila samhället. För Lika Unika är funktionshinderrörelsens delaktighet ett särskilt intresse.

Det är angeläget att Sverige i arbetet med Agenda 2030 utvecklar ett system med återrapportering, på samma sätt som arbetet görs när det handlar om Sveriges konventionsåtaganden. Vi är medvetna om den juridiska skillnaden mellan agendan, som är en politisk överenskommelse, och FN-konventionernas juridiska status för mänskliga rättigheter. Men arbets sättet med rapporter från såväl regering som civilsamhälle som belyser olika problemområden, vidtagna åtgärder och

kvarstående utmaningar borde vara utgångspunkt för hur det nationella uppföljningsarbetet kan läggas upp. Det kompletteras sedan av det betänkandet också nämner, att enligt internationella avtal återrapportera den statistiska uppföljningen.

Lika Unika Akademi är ett treårigt projekt med stöd av Arvsfonden. Lika Unika Akademi ska ge en bredd av samhällsaktörer djupare kunskap och insikt om funktionshinders- och rättighetsperspektivet med utgångspunkt från FN:s hållbarhetsmål i Agenda 2030. En aktivitet i den beviljade projektansökan handlar om utveckla metoder för alternativrapportering till FN gällande Agenda 2030.

Lika Unika Akademi för gärna en dialog med regeringen om detta, med utgångspunkt från våra erfarenheter med alternativrapportering och utifrån resultatet av det arbete med modell för detta som projektet kommer att ta upp.

Lika Unika har inget att invända mot utredningens förslag att arbetet med Sveriges politik för global utveckling, PGU, integreras i Agenda 2030-rapporteringen. Däremot vill vi med kraft understryka att rapporteringen måste utformas på ett sådant sätt att det blir tydligt vad som ska göras i den nationella politiken. Ibland får även de universella målen i agendan orimligt fokus på vad andra länder ska göra och inte minst vad svensk biståndspolitik ska bidra till. Det är oerhört angelägna områden men får inte flytta fokus från det ansvar och den uppföljning för och av de globala målens nationella genomförande som måste vara tydligt.

6.1 En Agenda 2030-kommitté t.o.m. 2030

Lika Unika tillstyrker delegationens förslag om att inrätta en nationell Agenda 2030-kommitté. Mot bakgrund av den mycket bristfälliga representationen från civilsamhället och en tyngdpunkt i tidigare delegation på den miljömässiga hållbarheten menar Lika Unika att det är angeläget att tillse en god representation från civila samhället generellt och att Agenda 2030-kommittén har kompetens och erfarenhet att också stå upp för det sociala perspektivet i hållbarhet. På samma sätt är det en nödvändighet att kommittén bidrar till att förstärka arbetet nationellt med mänskliga rättigheter. Det är avgörande för att målen ska kunna uppnås.

7.4 Stärkt kunskap i statsförvaltningen

Lika Unika tillstyrker delegationens förslag. Delegationen lyfter fram betydelsen av stärkt kunskap i statsförvaltningen och Lika Unika vill understryka vikten av detta. Här föreslår delegationen att regeringen systematiskt bör *integrera kunskap om Agenda 2030 i utbildningar för myndighetsledning och anställda i Regeringskansliet*. Lika Unika vill påminna om de utbildningsinsatser som vårt projekt med stöd av Arvsfonden, Lika Unika Akademi, kommer att genomföra. Det är en värdefull resurs i en förstärkt utbildningsinsatsning.

7.5 Hållbar upphandling i staten

Lika Unika tillstyrker delegationens förslag att statliga myndigheter ska få i uppdrag att aktivt ställa hållbarhetskrav vid offentlig upphandling. Vi tillstyrker samtidigt en utredning för att ta fram en särskild förordning om hållbarhetskrav vid statliga myndigheters offentliga upphandling. Lika Unika vill framhålla den potential som ligger i att använda upphandlingen som ett aktivt verktyg för ett hållbarare samhälle.

Enligt vår mening måste upphandlingen användas för att bidra till en ökad delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Det handlar dels om krav på tillgänglighet i samhället, såväl fysisk som när det handlar om kommunikation och information, och även ha delar som stimulerar arbetsgivare att anställa personer med funktionsnedsättning i sina ordinarie verksamheter.

7.6 Hållbar utveckling i de offentliga utredningarnas arbete

Lika Unika tillstyrker delegationens förslag för att utveckla det svenska utredningsväsendet så att analyser av en miljömässig, social och ekonomisk hållbar utveckling inkluderas i utredningarnas arbete. En del i detta måste vara att beakta funktionshinderperspektivet och där överväga hur förslag och beslut påverkar levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning och hur dessa förhåller sig till åtaganden enligt FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

9.1 Genomslaget för Agenda 2030 behöver stärkas i fler kommuner och landsting

Lika Unika tillstyrker förslaget. Delegationen betonar att det kommunala självstyret innebär att kommuner och landsting har en stor del av ansvaret för genomförandet av Agenda 2030. Vi lyfter gärna fram att det ansvaret handlar om rättigheter som utgår från FN-konventioner som Sverige har ratificerat, bland annat FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Agenda 2030 och rättigheter hänger intimt ihop.

Idag ser vi en rad exempel på områden där olikheterna är betydande mellan kommuner och landsdelar när det gäller hur människor får del av sina rättigheter. Mot den bakgrunden är varje åtgärd som kan förbättra situationen, stärka rättigheter och minska skillnaderna angelägen.

9.2 Ett handslag mellan regeringen och SKL

Lika Unika tillstyrker förslaget från delegationen om ett handslag mellan regeringen och SKL som tar sin utgångspunkt i ett riksdagsbundet mål för Agenda 2030. Lika Unika vill understryka att detta handslag behöver samspela med den överenskommelse som finns mellan stat och kommun om arbetet med mänskliga rättigheter och att en plattform för de delar som handlar om social hållbarhet är SKLs positionspaper "Funktionshinder och delaktighet"⁶.

Det är dock vår uppfattning att ett sådant inte på långa vägar räcker för att målen i Agenda 2030 ska nås. I andra sammanhang, som till utredningen av styrningen av funktionshinderpolitiken och när det gäller en ny MR-institution i Sverige, har vi lyft

⁶ <https://skl.se/integrationsocialomsorg/socialomsorg/funktionshinder/positionsapper.14561.html>

fram förslag som kan stärka genomslaget i kommuner och regioner för rättighetskonventioner som Sverige har ratificerat. Det är enligt Lika Unikas mening mycket angeläget att initiativ tas, som stärker rättigheter som idag påverkas negativt av det kommunala självstyret.

9.4 Länsstyrelsens roll och regional samverkan i arbetet med Agenda 2030

Lika Unika tillstyrker förslaget att ”#regeringen bör ge länsstyrelserna i uppdrag att, i samverkan med andra aktörer inom länen, verka för att målen i Agenda 2030 nås samt sprida information om Agenda 2030-arbetet på lokal och regional nivå.”

Vi delar regeringens bedömning att landsting (regioner) och länsstyrelserna är viktiga för genomförandet av Agenda 2030 på regional nivå. Här vill vi understryka att uppdraget till länsstyrelserna måste handla om att fullt ut leva upp till såväl den internationella överenskommelse som Agenda 2030 är som till internationella konventioner, exempelvis FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

9.5 Hållbar upphandling i kommuner och landsting

Lika Unika tillstyrker förslaget om stöd för att kommuner och landsting, precis som statens myndigheter, ska kunna använda upphandling för hållbarhet. Lika Unika anför här, precis som när det gäller punkt 7.5;

”Enligt vår mening måste upphandlingen användas för att bidra till en ökad delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Det handlar dels om krav på tillgänglighet i samhället, såväl fysisk som när det handlar om kommunikation och information, och även ha delar som stimulerar arbetsgivare att anställa personer med funktionsnedsättning i sina ordinarie verksamheter.”

10.1 Nationellt Agenda 2030-forum

Lika Unika tillstyrker förslaget om nationellt Agenda 2030-forum inför att Sverige lämnar rapport om genomförandet av Agenda 2030 till FN:s högnivåmöte för hållbar utveckling (HLPF). Här noteras av regeringen i sin handlingsplan för Agenda 2030 angett att man avser att rapportera till HLPF nästa gång år 2021 eller 2022. Lika Unika vill uppmana regeringen att den funktion som forumet ska ha, samtidigt är angelägen inför regeringens beredning av ny handlingsplan för det svenska Agenda 2030-arbetet som bör gälla från 2021.

Vi känner stor sympati för att regeringen i anslutning till formuleringar om deltagare anger att dessa bör representera en bredd av sektorer och aktörer och ”i synnerhet de som traditionellt har svårt att få tillgång till ordinarie samråd.”

Här förutsätter Lika Unika att såväl regeringen som myndigheter och lokala/regionala myndigheter lever upp till artiklarna 4.3 och 33.3 i FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess krav om aktiv

involvering av funktionshinderrörelsen i frågor som berör våra medlemmar. Funktionshinderrörelsen tillhör en grupp som av tradition har formella system för samråd på plats men den kan naturligtvis inte utesluta oss från deltagande i dialoger om Agenda 2030.

10.2 Regionala Agenda 2030-forum

Lika Unika tillstyrker förslaget om uppdrag till Länsstyrelserna att arrangera regionala Agenda 2030-forum för olika sektorer och aktörer på lokal och regional nivå. Även här vill vi framhålla vikten av att man lever upp till artiklarna 4.3 och 33.3 i FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess krav om aktiv involvering av funktionshinderrörelsen.

c) Övriga förslag och kommentarer

* *Genomförandegapet i fokus*

Lika Unika vill med anledning av det delegationen tar upp på sid. 78 göra en kommentar. Delegationen skriver att ”I flera fall är dessa mål mer ambitiösa än de 169 delmål som återfinns inom ramen för Agenda 2030.”

För oss såväl som för många andra samhällsaktörer är utbildning och arbete två mycket viktiga samhällsområden, också för Agenda 2030-arbetet. Agenda 2030 har här två angelägna delmål som direkt och tydligt lyfter fram personer med funktionsnedsättning:

- *Bygga och förbättra utbildningsmiljöer som är anpassade för barn och personer med funktionsnedsättning. Säkerställa lika tillgång till utbildning och yrkesutbildning på alla nivåer för utsatta personer, inklusive personer med funktionsnedsättning*
- *Senast 2030 uppnå full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla kvinnor och män, inklusive ungdomar och personer med funktionsnedsättning, samt lika lön för likvärdigt arbete.*

Vår uppfattning är att det är ytterst tveksamt om riksdagsbeslutade mål för exempelvis utbildning och arbete är lika tydliga när det gäller förutsättningar för personer med funktionsnedsättning som andra grupper. Detta trots att det inom utbildningsområden också är reglerat i Skollagen.

Här vill vi framhålla det delegationen beskriver som ”genomförandegap”. Det är viktigt med ambitiösa mål men minst lika angeläget med konkreta åtgärder. Lika Unika menar bestämt att de delmål som Agenda 2030 har för utbildning och arbete måste ligga till grund för politiken på skol- och arbetsmarknadsområdet med den tydliga inriktning som målen har att öka delaktigheten, förbättra undervisningen och öka arbetsmarknadsdeltagandet för personer med funktionsnedsättning.

Uppföljning i kommunsektorn

På sidan 120 i betänkandet skriver delegationen om det uppdrag som regeringen och SKL har gett Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) att ta fram frivilliga nyckeltal för kommuner och landsting utifrån agendans mål och delmål. Dessa presenterades den 25 mars 2019⁷.

Resultatet är inte acceptabelt sett till våra utgångspunkter och innebär ett nästan obefintligt funktionshinderperspektiv i de indikatorer som ska följa centrala välfärdsområden som kommuner och landsting ansvarar för. Avsaknaden av statistik och indikatorer för att kunna följa utvecklingen av levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning är ett ständigt återkommande problem som hindrar uppföljning. Det är angeläget att regeringen tillsammans med ansvariga myndigheter och funktionshinderrörelsen finner lösningar som ger en bättre uppföljning, inte minst av utvecklingen i Sverige utifrån innehållet i Agenda 2030.

Mia Modig
Ordförande för Lika Unika

Om Lika Unika

Federationen mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Medlemsorganisationer:

- Förbundet Sveriges Dövblinda, FSDB,
- Hörselskadades Riksförbund, HRF,
- Rörelsehindrade Barn och Ungdomar, RBU,
- Synskadades Riksförbund, SRF,
- Sveriges Dövas Riksförbund, SDR.

Kontaktuppgifter Lika Unika:

Handläggare: Peter Andersson Lika Unika

Telefon: 070-768 27 86, e-post: peter.andersson@likaunika.org

E-post: info@likaunika.org

Ordförande: Mia Modig

7

<https://skl.se/tjanster/press/nyheter/nyhetsarkiv/nyckeltalskastodjagenomforandeavagenda2030.27177.html>